

Hallå, det här är den nya nyhetspadden Dagens Eko.

Nu börjar vi.

Bort Torbjörn, vad är en illegalist?

Tänk till en person som verkar vara vanlig, snabbt köpa och handla.

Kanske gå på Afterwork, men allt där är bara en fasad.

Och bakom finns det en utländsk spejon.

Det här är Dagens Eko med Robin Olin.

Idag, om hur ryska spejoner gömmer sig mitt ibland oss under falsk identitet.

Tackar.

Lena Hallin harklar sig och tittar rakt in i kameran.

Det är högsta chefen för en militärer underrättelse tjänsten Must.

Hon står framför fyra svenska flaggor, Clady Uniform, allvarlig.

Vi har ett bestående tillstånd av konflikt och konfrontation-

-mellan Ryssland och Väst, som riskerar att förvärras ytterligare.

Hon går igenom de ökande säkerhetshoten mot Sverige-

-och pekar framför allt ut två utländska makter, Ryssland och Kina.

Och så tar hon upp de så kallade illegalisterna.

Illegalisthotet kan öka.

Det är de som inte finns vid till exempel ambassaderna och som är akriterade-

-och som finns i Sverige genom andra beslut, som vi inte på det sättet har samma koll på.

Gäste, Bo Thorbjörn Eek, programledare på Pottengräns.

Bo Thorbjörn. Det finns då två olika typer av ryska spejoner.

Det här är nog den första upplevelsen för mig här. Förklara.

Du har dels den vanliga diplomatspionen.

Det är en underrättesofficer som man tjänster på en ambassad.

Därmed är de skyddad av den diplomatsstatusen.

Men en illegalister emot det är en spejon som de lever farligare.

De har nästlat in sig i ett samhälle med en falsk identitet.

Om de blir avslöjade kan de döms i fängelse.

De har inte det här diplomatskyddet. De är mycket svårare att hitta också.

Jag har ett litet manus att hitta på. Vilka frågor ska jag ställa till dig?

Ordet illegalist är rödmarkerat överallt.

Stavningsprogrammet tycker inte om det. Varför kallas dem så?

Jag tror att det där är en försvenskning av amerikanska ordet illegals.

Illegal som är olaglig.

Allt det här handlar om den stora sovietiska spejonorganisationen.

KGBs program med illegalister.

De har enorma resurser på att skapa såna här spejoner som har falska identiteter.

En legend, brukar man kalla det här, och så planterar man dem i västländer.

De fick jobba in en bakgrundshistoria. Det var hårda tester på de här...

Pratar man ryska i sömnen, då kan man tänka sig att den är inte bra.

Men det finns till och med uppgifter om att KGB-agenter och förr gick runt på kyrkogårdar för att hitta namn på döda barn.

Och så kunde man ta den där identiteten och börja bygga den runt en rysk spejon.

Det här var naturligtvis före internet och samhälle som är så öppet som idag. Och svensk underrättelse tjänst varnar nu för just såna här illegalister. Men vi har inte egentligen fått nåt konkret fall utpekad än i Sverige, va? Nej, det var ju så att i höstas så var det en väldigt uppmärksamma tillslag-mot två personer när man flög in med helikopterar över ett villamråde- och grep två. Men de här verkar ju uppträtt med sina äkta namn- och då är de verkligen då illegalister. De verkar ju inte höra den här bakgrundsstorren som hör ihop med falsk identitet. Okej. Så då tänker jag... För att förstå den här typen av spioneri och hur det går till... Finns det andra länder vi kan titta på där det faktiskt har uppdagats på senare tid? Ja, alltså 2010 så hände nåt i USA och det här blir väldigt uppmärksamma- för att FBI, genomför operation Ghost Stories, de älskar ju såna här namn- som låter väldigt mystiska och speciella. Det här blir jättestort, alltså att det skapar rubriker över hela världen. The FBI had been passed information of a sinister Russian plot- which would shock America to its core. Allt handlar om en spionering, alltså tio spioner, såna här illegalister- som har levt och verkat i USA under lång tid. Men själva verkar jag dem då, jobba åt den ryska civila underhåttelse- i tjänsten som heter SVR. Alla de är gribs och de är känner också. De har då kanske inte gått runt på kyrkogårdar, men de har hittat på sina identiteter. Ja, alltså många av dem har det, men det är faktiskt så att den som får mest rubriker- uppträder faktiskt med sitt riktiga namn och hon är lite ovanlig på så vis. Det är som att hon döljer sig mitt i rampuset. En av de spyarna var Anna Chapman- som rullade sig för att hitta en internationell start. Hon heter Anna Chapman och hon beskrivs där och som att hon har en ganska glamorös- fan fatalstil och hon opererar i centrala New York. Och vad är det hon gör där i New York då? Ja, men hon nätverkar och träffar folk. Hon umgår sig ganska fina kretsar. Och det där kanske inte direkt ger resultaten så att man får ut hemlig information. Men det kan ju också vara så att man lär känna människor som senare kommer att hamna på- viktiga positioner i staten och då kan det ju vara en bra kontakt att ha. Nu vet jag att många människor introducerar mig till nån annan. De introducerar mig till nån annan. Nu vet jag hur det går om jag har något att lösa. Hon blir någon slags affischnamn för hela östoriern. Tabloiderna går liksom i taket, det är så att det är från Russia- med rubriker och man skriver, kan vi hålla sig? Och du vet inte om det här, viss viss bröder. Do we have any spies that hot? Jelena skämtar nu snygg honom här. Let me make it clear. It wasn't my idea to send her back. Hon blir som det mediala ansiktet för de här ghost-stories-gripandena.

Hur ser hon ut?
Hon är röd, hårig, hon är väldigt...
Och det är det.
Så fort man pratar om sig såhär när man såhär snosk farbror för att...
Det är så uppenbart att hon anspelar på sexualitet.
Man börjar prata om henne sex liv. Allt är lite shady.
Och det blir ett otroligt fokus just på det.
A flame-haired femme fatale, undercover party girl.
Men det är ju också så att hon har använder det på något sätt senare.
För när hon kommer till Ryssland så kommer hon ju jobba som modell.
Parktime lingerie modell. TV-personell.
En aspiring politician.
Jag vill att vi har lagt oss.
Men i det här finns det ju något helt annat också.
Alltså det är flera vanliga familjer.
Cynthia och Richard Murphy av Montclair, New Jersey.
Vi är verkligen Vladimir och Lidia Gurdjeff.
Jag skulle åka min kväll i morgon på samma gång som hon skulle åka till bussen.
Och hon var väldigt kväll och petta min kväll hela tiden.
Jag kallade honom och petta henne.
Och spåkade i en europeisk älskling.
Tänkte jag liksom inbädda dig villa för orter med hund och kombi.
Men där föräldrarna har falska identiteter.
Och barnen vet ingenting.
Och så de växer upp på tror att de är ju vanliga amerikaner?
Ja, alltså det är i alla fall den bild som man får när man tittar på det här fallet.
Det finns ett par som bor i Boston, till exempel de har två söner att flytta dit från Kanada.
De lever liksom som rekordeliga amerikaner som har jobb och har då i själva verket skicka information då till SVR.
Och vilken typ av information lyckas de få ut då? Vi vet man det.
FBI hävde ju att det har liksom inte läckt någon viktig information.
Man har kunnat stoppa det och skydda USA för att skadas.
Men det finns en av de espionerna. Hon motsäger det i en intervju.
Hon vill inte säga riktigt vad det är som har kommit ut.
Men hon menar på att de har gjort meningsfulla uppdrag åt den ryska staten.
Du, här är ju jag ändå lite mer på vad du pratar om för...
Och det tror jag många har gjort. Jag har sett de amerikans.
De beror på vad de gör när vi gör det. Det är hur det fungerar.
Visst är det det här serien bygger på?
Absolut. Det här var den här ghost-stories-operationen som sparkar igång den där serien.
De är inte amerikans. De är rörelsen.
En lustig detalj är att en av de här espionerna har sett de amerikanser.
Hon säger ut och efteråt att det där är liksom inte det riktiga jobbet.
Det hade man kunnat tänka sig. Det är väldigt mycket...

Du vet hur den är. Det är drama och mord och sex och så där.
Den här espionerna hon menar på att hela grejen är att det inte sticker ut.
Att det ser ordinär ut och bara vara jättevänlig för att smälta in i miljön.
Men det blir kanske inte lika bra tv.
Det blir inte lika bra tv.
Men vad händer med de här grannarna då som har levt sina liv med falsk identitet när det uppdragas?
De blir faktiskt utväxlade och så får de åka till Ryssland eller ihop.
Right now, it is my understanding that all of those who entered a guilty plea will be boarding a buss which will take them to one of the New York airports to be transported to Moscow.
Det som concerns de här människorna kan säga att det är en väldigt svåra stund.
Där blir det ganska fästligt. De ljuds in till en ceremoni i kräml och så hyllas de som hjälter.
Det har skrivit också att de har sjungit patriotiska sången med president Putin.
Han har ju själv en bakgrund i KGB som är ju var de som rullar igång det stora illegalistprogrammet.
Men det här hände ju då, som du säger, fördryk tio år sedan.
Har det framkommit fler sådana här fall med misstänkta ryska spioner som lever dubbeliv på andra håll sen dess?
Ja, alltså ett fall som har blivit känt dig är det som handlar om Maria Adela.
Hon är en rysk spioner, en av de mest färdiga som vi har hittat.
Hennes story är då att hon är juvelerare och har ett väldigt färgstärkt förflutet.
Men då hennes spionuppdrag är att försöka tappa NATO-officerare, kan man säga på, information.
Bliv vänd med de komma nära dem och få ut hemlig info som man ska kunna rapportera hem.
Hon är också då en illegalist och hon kommer då från den ryska militära under ett essitjänsten och den heter UGRU.
Just det. Och vad är hennes falska identitet och hur är det den skapad?
Den har skapats med tålemod och ganska långsiktigt.
Det är ju Bellingcat som har avslöjat det här fallet och de har visat hur man försöker från början fixa ett medborgarskap i Peru för Maria Adela.
Just till det här fallet avslår de faktiskt med myndigheterna, men man håller i den där peruanska identiteten.
Och så berättar hon för vänner och andra att hon har blivit övergiven som tvååring i Moskva.
Och det här ska ha skett när mamman besöker Moskva och Olympiaden och hon ska ha fått sovjetiska adoptiv föräldrar.
Sen är det så här att när hon dyker upp och börjar bli aktiv så lever hon ett ganska spännande liv.
Hon bor i rum, hon bor på Malta, hon gifter sig, hon utbildar sig till UL-erare och hennes mandör.
Hon kommer till Neapel och öppnar butik där och lyckas ta sig in i den sociala eliteen.
Hon har varit karismatisk och har ju uppenbarligare någon känsla för dramatiska detaljer med den här backstoryen.
Och bland annat så går hon med i Lyons.
Lyxklubben.
Exakt. Och där är det så att det finns en massa NATO-officerare.
I Neapel så finns det ju en NATO-bas och det gör att det kommer in en väldigt massa olika NATO-personal hit.
Och de här börjar hon då umgås med.

Det sägs också att hon ska ha haft någon typ av romantiska relationer med dem också. Och här är ju hela idén att komma nära. NATO är ju ett jättestort och intressant mål för risk under rättelse i tjänst.

Så klart. Det har ju varit ju hur länge som helst.

Men är det någon slags honey-trap det här? Vad säger man på svenska hållningsfälla?

Ja, det är ju svårt att veta exakt i vilken utsträckning som man använt sig av romantik och relationer här.

Det är för att det är inte riktigt redogjort för det.

Men traditionellt sett så är det ju så att det finns ju exempel på när män luras in i situationer där de blir komprimerade också.

Och sen kan man utpressa dem.

Nu har det haft ihop den med denne kvinnan.

Om inte du gör som vi säger, då kommer vi röja dig.

Men jag måste säga, om jag skulle vara en NATO-officerare och så kommer en kvinna att säga att hon är på från Peru,

men hon har inte ett periodiskt medborgskap, hon har råkat bli lämnad på en Olympiad i Moskva som två år.

Jag kanske skulle vara ett lite misstexamt.

Du skulle liksom alla klokor har ringt.

Ja, och det kanske hon gjorde också.

Vi vet ju faktiskt inte exakt hur framgångsrik hon har varit.

Men ibland är det ju nästan så att de här historierna är så...

Det är så mycket färg och detaljer, så att de blir trovärdiga.

Det slår över liksom som att oj, oj, det måste vara sant för det är så spekulärt.

Ingen kan ha hittat på det här.

Ingen kan ha hittat på det här.

Okej, så ett fall från USA, ett i Italien.

Om du skulle välja ut nåt sista fall på Torbjörn som det kan vara bra för oss i Sverige att hålla koll på.

Ja, det finns ju faktiskt ett som har kommit nära oss.

Det händer ju nåt i Norge där i oktober 2022.

PSD har anmordat om att en brasiliansk forskare vid universitetet i Tromsø blir utvisad från Norge, för vi menar att han representerar en trussel mot grundläggande nationala intressor.

Hedvig Mohe som är assisterande chef på Norska säkerhetspolisen,

hon är med i en intervju och så står hon där i en blågråkavaj framförallt, en gul vägg.

Hon låter lugn, men hon säger ju något som är väldigt unikt,

alltså i Tromsø ska man ha grip i en misstänkt rysk illegalist

och han ska ha uppträtt som forskare.

Den brasiliansk största forskaren kom hit i Tromsø för ett år sedan,

igår bland pågreppet på vej till jobb.

Han kom dit på ett stipendium och har väldigt fina referenser från Kanada

och verkar vara ganska omtyckt.

Han ska ha varit en kul kille på jobbet som folk har kunnat skoja med.

Och så ska han ha varit mycket intresserad av det säkerhetspolitiska läget i Arktis.

Det där vet vi ju att det är ett område som Ryssland har väldigt stora intressen i. Det handlar ju både om de med kärnvapen i båtarna, som utgår från Vemansk och som smyger under den tjocka isen med sina kärnvapen. Men sen så finns det ju massor av naturtillgångar i Arktis. Dessutom har det så att Norge är ett NATO-land som har gräns till Ryssland och så klart därför är det jätteintressant. Även här är det ju så att han ska komma i grunden från Brasilien och så har han varit i Kanada. Och det är där när man skapar en sån här bakgrunds historia, så är det inte så ovanligt att man sägs att man föddes på ett ställe och sen så går man via andra länder där man skapar troväriga... Man kanske jobbar någonstans, man får ett CV som man bygger upp ända tills man är framöver i Mållandet. Och när man då i Norge tittar bakåt, då kan det ju se ut som att han har varit i Kanada och varit i omtyckt och så här, det här är lugnt. Så det är en lång väg då, många år fram till det slutgilt i uppdraget? Ja, så kan det vara. Det finns exempel på det där man har restrunt i flera länder och gjort olika saker innan man till slut närmar sig det sista landet där man ska operera. Och vad händer med den här forskaren då? Han blir ju gripen. Han kommer säkert bli utvisad. Det är väl det som står framför honom nu. Det är inte klart än. Välkomna till Dagens Press-trev. Det är april 2022. Sverigestårvarande utrikesminister Ann-Linda står framför svenska flaggor. Idag har också Ude beslutat om att utvisa tre ryska diplomater som inte arbetar i Sverige i enlighet med vinkonventionen om diplomatiska förbindelser. Och det här är inte första gången. Säkerhetspolisen har tidigare uppskattat att runt en tredjedel av de ryska diplomaterna i Sverige är spioner under teckmantel. Men när de kända spionerna skickas ut så ökar risken för hemliga illegalister. Det är enligt Daniel Stenling som är chef för kontra-spionerset på Säkerhetspolisen. Ryssland försöker tecka uppkopplat till när man förlorar det och utifrån att det blir svårt att jobba från mer offentliga plattformar. Boheter Björn. Det är ju något med allt det här som också är fascinerande och som du har berättat blir filmer och tv-serier och så där. Men samtidigt också någonting lite oroande med att börja tänka på att det finns människor ibland som kanske har falsk identitet.

Hur ska jag tänka kring det där? Ska jag vara fascinerad eller orolig?

Du kommer nog att vara både och för dig. Ja, det tror jag vi alla är.

Jag tror att det är det som är grejen med hela den här historien med illegalister.

De är mer fascinerande att skrämma den andra spioner.

Det handlar ju på något sätt om en förvandling.

Vi ser något, vi litar på det, vi känner det och det är tryggt.

Och så byter det skepna.

Det blir något annat som också är farligt.

Din vardag är inte sann.

Det där är ju som grundläggande djupa saker i och som större och oroare.

Till och med touch i något allmän mänskligt

så kan man verkligen känna en annan människa.

Ja.

Tack, Bortor Björn.

Tack.

Och det var allt från Dagens Eko. Vi hörs igen i morgon.

Programledare varor Benolyn, gäst var Bortor Björn Eek

och vi som producerade heter Karl Kadhammer och jag Katja Magnusson.

För att höra mer av Bortor Björn Eek lyssnar på podden gräns om säkerhetspolitik, den finns i appen Sveriges Radioplay.